УДК 347.78

І.О. Гордєєва, к.т.н.
(Український державний університет науки і технологій, Україна)

Зміни в захисті авторського права і суміжних прав на службові твори в Україні

Дослідження містить критичний аналіз нововведень із набуття, розподілу, охорони та захисту авторських прав на службові твори, викладених в новому Законі України «Про авторське право і суміжні права» № 2811-IX від 01.12.2022 року.

Наразі Україна стрімко рухається до цінностей світової демократичної спільноти розвинених країн. Угода про асоціацію України з ЄС, набуття статусу держави-кандидата до вступу в ЄС дає змогу перейти від партнерства і співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції.

На початку 2023 року вступив в дію Закон України «Про авторське право і суміжні права» № 2811-IX [1] (далі – Новий закон). Попередній Закон України, як спадок радянського законодавства, був прийнятий ще у 1993 році [2] та зазнав більше 15 поправок (далі – Старий закон). А, отже, нагально потребував оновлення та приведення норм у відповідність до сучасних викликів.

Важливо підкреслити, що Новий закон є важливим довгоочікуваним нововведенням, покликаним гармонізувати законодавство та знизити обсяг прогалин під час вирішення спорів і, в конкретному випадку, порушення авторського права та суміжних прав, як на державному, так і міжнародному рівнях. Однозначно це важливий крок імплементації державного законодавства на шляху до гармонізації із законодавством розвинених країн.

У Новому законі введено критично нові поняття, нові структури, а отже, існує нагальна потреба в аналізі нововведень із захисту авторського права та суміжних прав.

При аналізі важливо враховувати і те, що характерною рисою розробки та запровадження будь-яких законодавчих актів є реагування держави на виклики у суспільстві із затримкою. Законодавець в більшості випадків доганяє суспільні тенденції та не встигає за ними.

Набуття, розподіл, охорона та захист авторських прав на службові твори є важливою частиною інтелектуальної власності. Забезпечення прав відповідно до законодавства є корисним як для організацій, які створюють службові твори, так і для авторів, які мають право на відповідну винагороду за свою творчість.

Наразі законодавець вніс важливі зміни у сферу захисту авторських прав на службові твори. Порівнюючи Новий і Старий Закони України «Про авторське право і суміжні права», можна виділити низку нововведень, спрямованих на вирішення спорів, пов’язаних з розподілом прав на службові твори.

Питання розподілу прав на службові твори багато разів підіймалося. В державному законодавстві з цих питань перегукувалися і конкурували Цивільний кодекс України і Закон про авторське право і суміжні права. Це тривалий час створювало правову колізію щодо службових творів [3]. При чому розбіжності у трактуваннях стосувалися у Старому законі не лише того, що дозволено використовувати без дозволу автора, а що недозволено, а й спричиняло між авторами та користувачами спори.

Новий же закон відносно чітко регулює права на службові твори. Закон передбачає, що саме майнові права на авторські твори, створені під час виконання творцем службових обов'язків, належать організації-роботодавцю, за умови, що інше не передбачено угодою між ними. За творцем же залишаються особисті немайнові авторські права на службовий твір.

Законодавець додав пункт, який дозволяє роботодавцю доручити іншій людині завершити незакінчений службовий твір, змінити завершений або доповнити його: наприклад, ілюстраціями, передмовами чи післямовами [4]. Звісно ж, лише за умови, якщо інше не передбачено у трудовому договорі (контракті) або іншому договорі про майнові права на службовий твір [4].

Однак, нові правила захисту авторських прав на службові твори потребують детального роз'яснення та розробки відповідних інструкцій, які могли б бути доступними для широкої громадськості.

Привертає увагу і те, що законодавець, поставив окремий наголос на тому, що права на службовий твір саме переходять до організації-роботодавця: не «передаються», не «виникають», не «належать», а саме «переходять».

Втім, додаткового роз’яснення, на думку автора, потребують питання щодо обсягу та терміну відчуження прав на твір, а також порядку вирішення спорів між авторами та організаціями-роботодавцями. Потребує також роз’яснення і процедура «переходу» авторських майнових прав на службовий твір, у тому числі потреби в оформленні акту-переходу авторських майнових прав на службовий твір, створення детальних інструкцій, тощо.

Законодавець розширив також перелік службових творів, які захищаються авторським правом, включаючи твори, створені за дорученням державних органів або органів місцевого самоврядування, а також твори, створені у зв'язку з виконанням договору про створення твору.

Доречним є і розширення правового захисту авторів службових творів, зокрема, забезпечення їх права на визнання авторства та права на захист від зловживань інших осіб з їхніх творів.

Новий закон також визначає, що у разі, якщо твір створювався в співавторстві з іншими творцями, то права на такий твір належать авторам у співвідношенні, визначеному між ними у відповідних договорах. У випадку, якщо це співвідношення не було визначено у договорі, то права розподіляються між авторами рівномірно.

Вирішення цього питання є безперечно важливим кроком у розв’язанні низки спорів, пов’язаних із визначенням прав на твори, що створені у співавторстві. Втім вимагає додаткового роз'яснення процедура визначення авторства та прав на твір, створений у співавторстві.

Новий закон також передбачає, що якщо твір створювався з використанням матеріалів, на які мають авторські права інші особи, то такі особи мають право на відповідну компенсацію або на відсоток від доходу, отриманого від використання твору. Майнові вимоги виникають згідно з умовами відповідного договору або відповідним рішенням суду. В Новому законі також визначені процедури вирішення спорів щодо захисту авторських прав на службові твори, включаючи встановлення порядку звернення до суду з вимогою визнання прав на твір, встановлення розміру компенсації, а також зобов'язання сторін домовлятися щодо вирішення спорів за позасудовим шляхом. Проте, механізм реалізації цієї норми не зовсім зрозумілий і потребує, на думку автора, додаткового роз'яснення.

Висновки

Загалом, нововведення, викладені в новому Законі України Про авторське право і суміжні права» № 2811-IX від 01.12.2022 року, які стосуються розподілу прав на службові твори актуальні, доречні та дійсно ґрунтовно пропрацьовані.

Звичайно, що ефективність реалізації Нового закону може залежати від багатьох факторів, таких як виконання закону організаціями, захист прав авторів у судових процедурах, тощо.

Проте, багато нових положень закону є доволі складними і викликають певні труднощі в розумінні та застосуванні. Для уникнення непорозумінь та хибного застосування нових положень закону буде корисним проведення додаткових консультацій та навчань для стейкхолдерів.

Список літератури

1. Закон України «Про авторське право та суміжні права» № 2811-IX від 01.12.2022 року (поточна редакція від 31.03.2023) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text (дата звернення: 07.04.2023).
2. Закон України «Про авторське право та суміжні права» № 3792-XII від 23.12.1993 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text (дата звернення: 07.04.2023).
3. Майнові права на код та AI-об'єкти. Головні зміни в новому законі про авторське право. URL: https://dou.ua/lenta/articles/new-copyright-law/ (дата звернення: 10.04.2023).
4. Соколова О. Закон України «Про авторське право та суміжні права»: що нового для медіа? // Центр демократії та верховенства права. URL: https://cedem.org.ua/analytics/zakon-pro-avtorske-pravo/ (дата звернення: 11.04.2023).

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНЕ КОСМІЧНЕ АГЕНТСТВО УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДП «АНТОНОВ»

МАТЕРІАЛИ

XVI Міжнародної науково-технічної конференції “АВІА-2023”

18-20 квітня 2023 року

Київ 2023

Матеріали XVI міжнародної науково-технічної конференції
«АВІА-2023». –К.: НАУ, 2023.

Секції

1. Конструкція, міцність та зносостійкість авіаційної техніки
2. Електротехнічні та світлотехнічні системи і комплекси
3. Автоматизація та енергозбереження на транспорті
4. Сучасні технології підтримання льотної придатності повітряних суден
5. Система управління безпекою авіації
6. Двигуни та енергетичні установки
7. Електроніка та телекомунікації
8. Сучасні тенденції у навчанні авіаційної англійської мови
9. Автоматизовані системи управління технологічними процесами та рухомими об'єктами
10. Комп'ютеризовані системи керування рухомими об'єктами
11. Стан і перспективи розвитку авіоніки
12. Аеронавігація
13. Кібербезпека та програмна інженерія
14. Комп'ютеризовані системи управління
15. Моделювання, чисельні методи та інформаційні технології в прикладній математиці
16. Комп'ютерні системи та компоненти
17. Перспективи авіаційних досліджень у Європі
18. Дизайн архітектурного середовища
19. Аерокосмічна геодезія та землеустрій
20. Будівництво та експлуатація аеропортів
21. Дизайн 2D, 3D
22. ІТ-Дизайн
23. Економічні бізнес-технології та інструменти маркетингу підприємницьких структур
24. Економічні механізми та інструменти інфраструктурних трансформацій: міжнародний та національний вимір
25. Фінансові ринки, облік, аналіз і аудит в умовах сучасних концепцій управління економічним потенціалом авіаційних підприємств
26. Транспортні технології, менеджмент і логістика
27. Міжнародні відносини в умовах глобальних викликів сучасності
28. Сучасні трансформації соціальних комунікацій
29. Міжнародне право в умовах сучасних глобалізаційних процесів
30. Авіація і туризм
31. Міжнародне економічне співробітництво України у авіаційній та космічній сферах
32. Мультимедійні технології та системи
33. Правове забезпечення єдиного повітряного простору
34. Мовна підготовка фахівців авіаційної галузі
35. Психологія безпечної експлуатації авіаційного транспорту
36. Управління, адміністрування та психологічне забезпечення в авіаційній галузі
37. Сучасні аеропортові технології та експлуатація авіаційної наземної техніки